

Оксана ГЕТМАНЮК¹, Ганна ГОМЕНЮК², Мирон ГРОМЯК³

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

e-mail: ¹getmanuk_oksana@tnpu.edu.ua, ²Homenyuk_Hanna@tnpu.edu.ua, ³ghromyak@tnpu.edu.uaORCID: ¹0009-0007-5552-5516, ²0000-0002-2527-8653, ³0000-0001-8469-991X

РОЛЬ ВЧИТЕЛЯ У СУПРОВОДІ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. Стаття присвячена аналізу трансформації професійної ролі вчителя в умовах сучасної освіти. Автор розкриває, як упровадження елементів проєктного методу сприяє переходу педагога від традиційної ролі контролера та джерела знань до позицій наставника, координатора та фасилітатора освітнього процесу. Наголошено, що такі зміни є необхідними для реалізації індивідуальної освітньої траєкторії кожного учня, розвитку його самостійності, критичного мислення та здатності організувати власну пізнавальну діяльність. У статті визначено, що трансформація ролі вчителя передбачає створення відкритого та підтримувального навчального середовища, у якому учні мають змогу шукати інформацію, співпрацювати та приймати рішення. Підкреслено, що педагог має виконувати функції консультанта й модератора, формуючи уміння «вчитися впродовж життя», які є ключовими для сучасної школи.

Ключові слова: вчитель НУШ, наставник, фасилітатор, індивідуальна освітня траєкторія, метод проєктів, навчальний проєкт, інноваційні педагогічні технології, модерація навчального процесу, проєкти в шкільному курсі.

У сучасній системі освіти традиційний метод регенеративного навчання домінує над індивідуально-компетентнісним підходом. Це пояснюється тим, що вчителі рідко використовують активні та інтерактивні методи навчання.

Сучасні учні та студенти не вміють самостійно шукати інформацію, їхня пошукова діяльність ще не розвинена, їхні дослідницькі навички ще недостатньо сформовані, а їхні комунікативні навички обмежені через дистанційне навчання, спричинене зовнішніми факторами. У зв'язку з цим дуже важливо використовувати методи та прийоми навчання, що сприяють розвитку навичок самостійного здобуття знань, вміння збирати необхідну інформацію, аналізувати, критично мислити та робити висновки.

Сучасна школа повинна надавати учням можливість шукати та застосовувати знання, а не просто повторювати їх. Вирішенням цієї проблеми може стати використання методу проєктів. Це навчально-виховна технологія, за якої учні отримують знання та навички через процес виконання практичних завдань. Ефективність цього методу у його гуманістичному та дитиноцентричному підході, де навчальний процес зосереджений на інтересах, потребах та особливостях кожної дитини.

У сучасній практиці можна виділити чотири основні напрямки ефективного використання проєктних технологій: як метод навчання в класі, у формі дистанційного навчання, у позакласній діяльності для формування дослідницьких навичок та як засіб організації дослідницької роботи вчителів.

Проєктна робота є однією з перспективних складових сучасного освітнього процесу, оскільки вона сприяє творчому розвитку та самоствердженню учнів, а також водночас формує життєві навички, визначені Радою Європи як ключові компетенції XXI століття: мультикультурні, лінгвістичні, інформаційні, політичні та соціальні. Здатність самостійно здобувати знання, систематизувати їх, орієнтуватися в інформаційному просторі, сприймати проблеми та приймати рішення реалізується за допомогою проєктних методів [2].

Впровадження дослідницької та пошуково-дослідницької діяльності у викладання передбачає суттєву трансформацію ролі вчителя, організатора та координа-

тора навчального процесу. Система діяльності включає вибір рівня педагогічного дослідження, розвиток мислення учнів, поєднання індивідуальних та колективних форм дослідження, а також формулювання проблемних ситуацій залежно від мети та структури уроку.

Проєктна робота є невід'ємною частиною сучасної освітньої стратегії Нової української школи (НУШ), а, відповідно, й має стати невід'ємною частиною підготовки сучасного вчителя. Такий вид навчання дає здобувачам можливість не лише споживати знання, а й застосовувати їх на практиці [4].

Неефективне використання методу проєктів пояснюється недооціненням його потенціалу у формуванні ключових компетенцій учнів та професійних компетенцій студентів – майбутніх вчителів, а також обмеженою обізнаністю вчителів практиків щодо теоретичних основ та передового досвіду їх застосування. У сучасних умовах проблема підвищення ефективності педагогічної діяльності є особливо актуальною. Зміни в системі освіти призводять до зміни підходів до підвищення кваліфікації вчителів, які повинні опанувати сучасні педагогічні технології та ефективні методики організації освітнього процесу, а не лише розширювати методичні знання в галузі.

В контексті Нової української школи зазначається, що вчитель має бути також лідером, менеджером та успішним працівником. Він має бути повністю оснащений знаннями та вміннями застосовувати особистісно-орієнтовані та компетентнісні методи управління освітнім процесом, психологію групової динаміки тощо [4]. Ці положення, безумовно, стануть орієнтиром для підготовки та професійного розвитку майбутніх учителів.

Формування та розвиток особистості в процесі навчання можуть бути досягнуті лише за умови формування позитивного ставлення до навчання, створення сприятливих умов для досягнення спільних цілей та створення способу мислення, за якого кожен учень може висловлювати власну думку. У цьому контексті змінюється роль вчителя: вони перестають бути єдиним джерелом знань, а стають організаторами навчального середовища, модераторами, посередниками, спостерігачами, супутниками та наставниками. Ця трансформація вимагає від вчителів нових методів

та навичок, що дозволяють їм ефективно керувати навчальним процесом, роблячи його більш динамічним та цікавим як для учнів, так і для вчителів. Вчитель тепер виконує роль друга, наставника та едвайзера (людини з глибоким досвідом, яка допомагає вирішувати стратегічні завдання, розробляти плани або вибрати траєкторію навчання. А головне завдання полягає у формуванні в учнів навичок самостійного навчання, здобуття знань та пізнання навколишнього світу, що є, власне, «серцем» методу проєктів.

Одна з найпоширеніших ролей, з якою стикаються сучасні школи, – це роль вчителя-контролера. У цій функціональній ролі вчитель несе повну відповідальність за діяльність у класі, зокрема за те, як учні висловлюються та виконують завдання. Будучи центром навчального процесу, вчитель дає вказівки, координує діяльність учнів та оцінює її результати. Традиційна роль вчителя: формулює завдання, пояснює матеріал, контролює та оцінює роботу. За такого підходу вчитель є основним джерелом знань та координатором діяльності учнів, безпосередньо керуючи їхньою діяльністю та забезпечуючи досягнення освітніх цілей. Функції вчителя, в такому випадку, не включають організацію навчального середовища, мотивацію та сприяння діяльності, спостереження та надання зворотного зв'язку стосовно результатів навчання. Ця модель дозволяє ефективно відтворювати знання та підвищує мотивацію учнів, демонструючи експертність та компетентність вчителя. Однак питання полягає в наступному: чи дозволяє ця роль учням продемонструвати самостійність та критичне мислення, чи відповідає вона їхнім освітнім потребам та чи дозволяє урізноманітнити освітній процес? [1].

У разі переходу до проєктної діяльності роль учителя-контролера зазнає суттєвої трансформації. Педагог втрачає центральну позицію, характерну для моделі «вчитель – авторитетний координатор» і стає фасилітатором навчального процесу, спрямовуючи учнів на самостійне дослідження, колективне вирішення проблем та прийняття рішень. Він більше не контролює кожен крок учнів, а створює умови для їхнього самовираження, розвитку критичного мислення та творчих компетенцій. У цьому контексті вчитель може поєднувати навчання з наставництвом, стимулювати активну участь учнів у навчанні, підтримувати їхню ініціативу та формувати вміння працювати в команді. Такий перехід показує, що традиційна роль контролера поступається місцем ролі координатора, наставника та партнера в освітньому процесі.

Різниця між роллю вчителя та фасилітатора полягає, перш за все, у взаємодії між учнями та контролі навчального процесу. На етапі вибору ідеї вчителі часто безпосередньо представляють теми або обмежують вибір учнів, скеровують їх до виконання конкретного завдання та пояснюють доцільність обраної ідеї. Натомість, вчитель-фасилітатор допомагає учням генерувати власні ідеї, ставити уточнюючі запитання, формувати альтернативи та визначати конкретну тему.

Роль фасилітатора проєкту є більш демократичною та заснованою на співпраці. Він не нав'язує готових рішень, а дозволяє учням самостійно приймати рішення, планувати та виконувати завдання. Фасилітатор керує групою роботою, підтримує обговорення, допомагає вирішувати конфлікти, підтримує мотива-

цію та рефлексію, але не контролює кожен крок учня. Фасилітатор виступає наставником, координатором та оцінювачем процесу, зосереджуючись не лише на основних результатах, а й на критичному мисленні, самостійності та навичках командної роботи.

Давайте розглянемо різницю між вчителем-контролером та вчителем-фасилітатором на кожному етапі проєкту. Почнемо з постановки цілей проєкту, що передбачає визначення або зміну вчителем запропонованих учнем ідей та шляхів, зосереджуючись на результатах навчання, яких потрібно досягти. Фасилітатор допомагає учням розвивати свої цілі, допомагає їм визначити, чого вони хочуть навчитися або робити, ставить запитання для уточнення цілей або пропонує альтернативи.

Під час призначення завдань вчителі в своїй традиційній ролі розподіляють завдання між учнями, визначають, хто відповідає за кожну конкретну дію, та контролюють їхню точність. Фасилітатори ж допомагають учням визначити власні ролі та обов'язки, дають поради та пропонують можливі рішення для виконання завдання, а також дозволяють учням вільно вибирати та приймати рішення.

Під час етапів розв'язання задачі та виконання завдання вчитель надає пояснення, пропонує методи розв'язання задачі та може безпосередньо втручатися в процес виконання завдання. Фасилітатор підтримує самостійний пошук рішень, заохочує до обговорення, ставить відкриті та уточнюючі запитання, допомагає досліджувати альтернативні підходи та заохочує учнів до критичного мислення, не нав'язуючи їм заздалегідь заданих відповідей.

Презентація результатів під керівництвом викладача передбачає контроль структури презентації матеріалу, оцінювання кінцевих результатів та надання порад щодо дизайну або презентації. Фасилітатор сприяє презентації результатів, заохочує обговорення, сприяє взаємній оцінці та критиці, а також враховує не лише досягнуті результати, але й процес, за допомогою якого вони були досягнуті. Таким чином, різниця між ролями полягає у ступені автономності учнів: вчитель контролює процес і знання, тоді як фасилітатор стежить, підтримує та стимулює самостійне навчання, а також розвиток критичного мислення та навичок групової взаємодії.

Роль фасилітатора не є єдиною моделлю участі вчителя у проєктній діяльності. Крім фасилітатора, педагог може виступати як модератор, що передбачає дещо інший характер взаємодії з учнями. На відміну від фасилітатора, який насамперед створює умови для самостійної роботи учнів, підтримує їхню ініціативу та допомагає організувати процес навчання, модератор акцентує увагу на структуризації обговорень, регулюванні дискусій і забезпеченні дотримання правил групової взаємодії. Фасилітатор стимулює розвиток творчого і критичного мислення, не даючи готових відповідей, а модератор – ефективну комунікацію та координацію командної роботи, що особливо важливо у великих групах або при складних колективних проєктах.

Таким чином, обидві ролі доповнюють одна одну, дозволяючи вчителю адаптувати свій стиль взаємодії залежно від потреб учнів та конкретних завдань.

Проєктна робота передбачає організацію, координацію та підтримку проєкту в групі або індивідуально з метою досягнення результатів, розвитку критичного мислення, співпраці та групової рефлексії за участю всіх учасни-

ків. На відміну від традиційного лідера, модератор виступає посередником, заохочуючи учнів приймати власні рішення, ефективно спілкуватися та досягати своїх цілей.

Основними завданнями модератора є планування проекту, включаючи постановку цілей, розподіл ролей, ресурсів та часових рамок; організація взаємодії учасників шляхом створення сприятливої атмосфери для обговорення ідей та підтримки демократичного стилю спілкування; підтримка мотивації студентів, стимулювання їхньої активності та ініціативи; регулювання конфліктів шляхом оперативного виявлення проблем комунікації та їх конструктивного вирішення; а також рефлексія та оцінювання, включаючи аналіз виконаної роботи та розвиток навичок самоспостереження та самооцінки студентів.

Вчитель як модератор проекту виконує кілька ключових функцій для забезпечення ефективної та продуктивної командної роботи. По-перше, він виступає організатором, сприяючи роботі команди, допомагаючи їй членам координувати та коригувати процеси, ставити цілі та розподіляти обов'язки. З іншого боку, він виступає посередником, забезпечуючи конструктивний діалог у разі непорозумінь чи конфліктів, підтримуючи позитивний клімат у команді.

Крім того, викладач-модератор виступає мотиватором, стимулюючи креативність та генеруючи нові ідеї для учасників. Фасилітатор також виконує роль наставника, спрямовуючи групу до правильного формулювання завдань та пошуку власних шляхів їх реалізації, не впроваджуючи готових рішень. Зрештою, сучасний вчитель – це людина, яка оцінює весь процес, звертаючи увагу не лише на кінцеві результати, а й на весь шлях групи, підтримуючи рефлексію процесу та аналіз сильних сторін роботи, а також аспектів, які потребують покращення.

Через процес модерації проектна діяльність розвиває важливі компетенції в учнів. Зокрема, критичне та творче мислення розвивається через здатність аналізувати інформацію, ставити запитання, робити обґрунтовані висновки та генерувати оригінальні ідеї. Співпраця включає здатність ефективно працювати в групах, розподіляти відповідальність, слухати інших та брати на себе відповідальність за спільні результати. Планування та управління часом розвиває здатність ставити цілі, розставляти пріоритети, планувати діяльність та розподіляти час і ресурси для успішного виконання проектних завдань.

Модерація розвиває самостійність та відповідальність учнів, здатність приймати рішення та діяти без постійного нагляду, а також навички критичного мислення, дозволяючи їм оцінювати сильні та слабкі сторони своєї роботи та робити висновки для самовдосконалення. Крім того, формуються комунікативні навички, зокрема, вміння чітко висловлювати ідеї, правильно вести діалог, слухати інших, ефективно спілкуватися як усно, так і письмово.

Контроль та підтримка прогресу також є важливою функцією. Вчителі стежать за тим, щоб діти не відволікалися та були зацікавлені у виконанні завдань, допомагають дітям зосередитися на головному завданні та виправляють групові завдання, якщо вони відхиляються від плану.

Зрештою, модерація включає рефлексію та оцінювання. Вчителі допомагають учням зрозуміти влас-

ний внесок у роботу, проаналізувати результати, визначити успіхи та труднощі, а також підсумувати роботу всіх учнів. Це сприяє розвитку навичок самоспостереження та самооцінювання.

Модерація – це форма співпраці, де вчитель виступає компасом для юних дослідників, допомагаючи їм не збитися зі шляху, не тримаючи їх за руку на кожному кроці. Такий підхід сприяє самостійності, критичному мисленню, співпраці та позитивному ставленню до навчання.

Вчителі, що обирають проектну діяльність також виступають спостерігачами та аналітиками, уважно спостерігаючи за навчанням, аналізуючи взаємодію дітей, виявляючи сильні сторони в розвитку дітей, а також надаючи конструктивний зворотний зв'язок та підтримуючий підхід.

Як партнери, вчителі працюють з учнями як рівноправні учасники навчального процесу: вони беруть участь в обговореннях, діляться своїми знаннями, виконують творчі завдання з дітьми та демонструють відкритість до навчання через спільні дослідження.

Вчителі забезпечують участь усіх учнів в уроці, сприяють обговоренню, ставлять уточнюючі запитання та заохочують взаємне слухання. Ці заняття допомагають розвивати комунікативні навички та навчають учнів конструктивно висловлювати свою думку та поважати погляди інших.

Модератор також виконує функцію вирішення конфліктів. Коли в групі виникають розбіжності, вчитель допомагає знайти компромісне рішення, навчає вести переговори та ввічливо висловлювати думки, сприяє формуванню соціальної компетентності та вміння ефективно співпрацювати.

Функції оцінювача та наставника включають використання формульованого оцінювання, обговорення результатів та робочих процесів, а також підтримку самооцінювання та розвитку автономних навичок. Вчитель допомагає учням визначати успіхи, визначати напрямки для покращення та стимулювати рефлексію після завершення проекту. Вчитель заохочує учнів до самооцінювання, спонукає їх аналізувати власну роботу, визначати найцікавіші та найуспішніші моменти у своїй роботі, а також розмірковувати над тим, що можна було б зробити по-іншому. Після завершення проекту вчитель організовує рефлексію, допомагає учням узагальнити нові знання та оцінити розвиток набутих навичок. Крім того, створюються ситуації для взаємного оцінювання, яке проводиться в дружній та підтримуючій атмосфері.

В освітньому проекті вчитель нового покоління відіграє роль не лише передачі знань, а й керівництва процесом навчання, забезпечуючи активне, усвідомлене та приємне навчання. Це вимагає емпатії, педагогічної гнучкості, розуміння психології молодших учнів, креативності та терпіння.

Підсумовуючи наші роздуми та дослідження ролей вчителя, розглянемо роль викладача НУШ як керівника проекту. На першому підготовчому етапі студенти беруть участь у тематичних обговореннях зі своїми викладачами, шукають додаткову інформацію та визначають цілі проекту. На цьому етапі функції викладача включають підготовку презентації, опис методології проекту, змісту дослідження, актуальності дослідження та допомогу у визначенні завдання. Викладач не лише керує діяльністю студентів, а й сти-

мулює їхню самостійність, підтримує ініціативу, організовує командну роботу, створює умови для розвитку критичного та творчого мислення. Його роль полягає у створенні балансу між контролем та свободою студентів, що дозволяє їм активно брати участь у проекті та набувати компетенцій, передбачених концепцією Нової української школи.

Другий етап – планування. Учні розробляють детальний план дій, який охоплює визначення джерел інформації, вибір методів збору та аналізу даних, способів представлення результатів, формулювання ідей щодо очікуваних результатів, встановлення критеріїв оцінювання процесу та результатів, а також планування етапів роботи та розподіл завдань між учасниками проекту. На цьому етапі учні активно генерують припущення та пропозиції, висловлюють власні ідеї. Вчитель НУШ виступає модератором і фасилітатором: він коригує плани та завдання, забезпечує методичну підтримку, надає рекомендації щодо оптимізації процесів та розвитку компетентностей учнів, спрямовує їхню діяльність на досягнення освітніх цілей проекту.

Третій етап – це дослідження. Учні збирають інформацію, виконують проміжні завдання, спостерігають за об'єктами, проводять експерименти, опитування та працюють з документами. На цьому етапі вчителі спостерігають за діяльністю учнів та опосередковано направляють, радять та консультують, коли це необхідно.

Наступний етап – фінальний, коли студенти готують свої результати, вони аналізують зібрану інформацію та роблять висновки. Вчитель перевіряє остаточний документ та контролює хід аналізу результатів та інформації. Студенти представляють свої результати у формі усних або письмових звітів, а також у формі документальної презентації, після чого проводиться групове обговорення. Викладач зачитує звіти, ставить відповідні запитання та виступає постійним учасником обговорення.

Заключний етап оцінювання проекту передбачає аналіз досягнутих результатів та рефлексію процесу роботи. Учні оцінюють власні дії та результати, порівнюють їх із запланованими цілями та критеріями успіху, обговорюють труднощі та шляхи їх подолання. У цій фазі вчитель НУШ виконує роль коуча: він не лише фіксує досягнення учнів, а й підтримує їх у самостійному оцінюванні, ставить уточнювальні питання, допомагає структурувати висновки та рефлексії. Педагог заохочує учнів критично аналізувати власну діяльність, визначати сильні та слабкі сторони проекту та способи їх покращення, сприяє розвитку навичок саморегуляції та усвідомленого прийняття рішень. Такий підхід забезпечує перехід від оцінки як зовнішнього контролю до оцінювання як інструменту навчання, підтримки і розвитку компетентностей учнів, відповідно до принципів Нової української школи. Таким чином, оцінюються не лише академічні результати, а й набуті *soft skills*, а освітній процес стає траєкторією індивідуалізації.

Траєкторія індивідуального навчання – це ще одна педагогічна технологія, з якою стикнулись сучасні вчителі. Вона передбачає побудову освітнього процесу з урахуванням індивідуальних особливостей кожного учня: рівня знань, швидкості навчання, інтересів, сильних та слабких сторін. Такий підхід дозволяє створити індивідуальну модель навчання, за якої учень самостійно працює над досягненням мети, а вчитель висту-

пає супутником та опорою. Роль вчителя у побудові індивідуальної освітньої траєкторії полягає у створенні умов для диференційованого навчання та підтримки самостійного розвитку учня. Педагог НУШ виступає наставником і коучем, допомагаючи визначити інтереси, здібності та потреби кожного учня, планувати навчальні цілі та вибирати оптимальні методи й форми роботи. Він організовує процес самостійного пізнання, спрямовує учня на опанування ключових компетентностей і критичного мислення, надає зворотний зв'язок та підтримує у прийнятті освітніх рішень. Результатом такої індивідуальної освітньої траєкторії є наприклад робота з подолання академічних прогалин, підвищення мотивації до навчання, розвиток самостійності та відповідальності, формування вміння планувати власну діяльність, а також набуття компетентностей, необхідних для успішної участі у проєктній діяльності та подальшому житті.

Академічні прогалини, що виникли у процесі традиційного навчання, зумовлені такими факторами, як пандемія COVID-19, війна та тимчасові відключення електроенергії, які переривають навчальний процес і обмежують доступ учнів до освітніх ресурсів зумовили пасивність учнів та низьку здатність до самостійного прийняття рішень. Переосмислення та трансформація ролі вчителя стає органічною відповіддю на освітні втрати, забезпечуючи умови для більш ефективного, компетентнісно-орієнтованого та адаптивного навчання.

Для подолання академічних прогалин вчитель розробляє індивідуальну освітню траєкторію, що дозволяє максимально адаптувати освітній процес до потреб учня, допомагаючи розвивати самостійність в навчанні, а роль вчителя в цьому процесі поєднує функції наставника, керівника та фасилітатора, залежно від рівня автономності учня та його конкретних потреб.

Заповнюючи прогалини в знаннях, засоби дистанційного навчання дозволяють учням зосередитися саме на тих темах або навичках, які потребують більшої уваги. Наприклад, якщо учень має проблеми з функціями, то вчитель створює дорожню карту, що дозволяє планувати індивідуальні завдання та навчальну діяльність для засвоєння того матеріалу, який був втрачений. Це допомагає уникнути відставання з усіх тем одночасно та зосереджує зусилля на пріоритетних сферах розвитку.

Роль вчителя в цьому процесі радикально змінюється від традиційного «джерела знань» до мотиватора, друга, тренера, наставника залежно від ситуації та конкретних потреб учня. Як друг, вчитель сприяє внутрішній мотивації, допомагаючи учням усвідомлювати власні успіхи та визначати стратегії подолання труднощів. Як фасилітатор, вчитель сприяє самостійному навчанню, допомагаючи орієнтуватися в матеріалі. Як тренер – дає рекомендації, по виконанню рутинних завдань на відпрацювання техніки. Як наставник допомагає розробити конкретні навчальні цілі, пропонує шляхи їх досягнення та керує процесом оцінки прогресу. Вчитель всебічно підтримує здобувачів у складних ситуаціях, пропонує пункти, на які слід звернути увагу, та пояснює логіку виконання завдань, не роблячи їх за студента, підтримує самостійність учнів, допомагає їм усвідомлювати власні успіхи та труднощі, а також сприяє розвитку саморегуляції та відповідальності за власне навчання.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Можемо констатувати, що сучасний вчитель має зазнавати трансформації: він поступово перестає бути виключним джерелом знань і бере на себе функцію організатора процесу їх засвоєння. Основне завдання педагога полягає у навчанні учнів ефективно вчитись, критично обробляти інформацію та застосовувати її на практиці. В умовах широкого доступу до інтернет-ресурсів, де міститься величезний обсяг інформації різної якості, педагог має навчити відбирати релевантні дані, структурувати їх і використовувати для досягнення освітніх цілей. Очевидно, що опанування цими новими ролями й ефективне їхнє виконання вимагає суттєвих змін у підготовці вчителя як у виші, так і в системі післядипломної освіти. Важливим напрямом вдосконалення сучасної освіти є також урізноманітнення кваліфікацій і переліку освітніх професій. Адже сучасна школа потребує, зокрема, і професійних тьюторів і коучів, які виконуватимуть специфічні завдання. Тож, сьогодні завдання полягає у поширенні інформації, розробці відповідних тренінгів і курсів та поєднанні можливостей формальної й неформальної освіти у професійному розвитку вчителів у цьому напрямі.

Водночас незалежно від ролі, яку він виконує, вчитель формує культуру своїх учнів, покращує навчальні результати учнів, зміцнює свій авторитет і вплив на дітей [1].

Ці завдання визначають й напрями подальших досліджень: зміст, вектори, форми і засоби такої підготовки, розробка найбільш ефективних та перспективних моделей вдосконалення масової практики вчителя сучасної демократичної школи України.

Список використаних джерел:

1. Гупан Н., Пометун О. Нові професійні ролі вчителя як чинник інноваційного розвитку демократичної освіти. *Формування громадянської культури в новій українській школі: традиційні та інноваційні практики*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Суми, 6–7 черв. 2019 р.). Суми, 2019. С. 176–181. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/716654>
2. Васильєва В. Нові професійні ролі і завдання сучасного вчителя в контексті концепції Нової української школи [Електронний ресурс]. URL: <https://vseosvita.ua/library/novi-profesijni-rol-i-zavdanna-sucasnogo-vcitela-v-konteksti-koncepcii-novoi-ukrainskoi-skoli-87162.html>
3. Лінчук А. Хто такий вчитель-коуч, вчитель-тьютор і вчитель-фасилітатор? [Електронний ресурс]. URL: <https://anastasia-linchuk.com.ua/?p=898>
4. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. Київ, 2017. 40 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
5. Павлюк І.В. Особистість сучасного вчителя в новій школі [Електронний ресурс]. URL: http://ru.osvita.ua/school/lessons_summary/administration/41904/
6. Harmer J. *How to Teach English*. 2nd ed. Harlow: Pearson Education, 2010. 287 p. URL: https://www.academia.edu/34720971/How_to_Teach_English_2nd_Edition_Jeremy_Harmer.PDF?auto=download
7. Денисюк О.Я., Титаренко Н.В., Ткаченко В.В., Дронь Т.О. Учитель НУШ та його роль у реалізації реформи шкільної освіти. *Освітня аналітика України*. 2024. № 3 (29). С. 49–63.

8. Єфіменко С. Нові професійні ролі сучасного педагога [Електронний ресурс]. 2019. URL: <https://cusu.edu.ua/ua/konferenc-19-20/ix-mizhnarodna-naukovo-praktychna-onlain-internet-konferentsiia-problemy-ta-innovatsii-v-prirodnycho-matematychnii-tekhnologichnii-i-profesijnii-osviti/sektsiia-2/10483-novi-profesijni-rol-i-suchasnoho-pedahoha>
9. Goffman E. *The Presentation of Self in Everyday Life*. Edinburgh: University of Edinburgh Social Sciences Research Centre, 1959. URL: https://monoskop.org/images/1/19/Goffman_Erving_The_Presentation_of_Self_in_Everyday_Life.pdf
10. Гусак В.М. Нові ролі педагога у контексті реформ сучасної української школи. *Педагогіка партнерства як основа розвитку суб'єктів освітньої діяльності в умовах НУШ*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Житомир, 15 трав. 2019 р.). Житомир, 2019. URL: <https://conf.zippo.net.ua/?p=79>

Oksana HETMANIUK, Hanna HOMENIUK,
Myron HROMIAK

Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University

THE TEACHER'S ROLE IN SUPPORTING AND ORGANIZING PROJECT ACTIVITIES

Abstract. The article examines the transformation of the teacher's professional role in the context of contemporary education. The author demonstrates how the introduction of elements of the project-based method facilitates the teacher's shift from a traditional role as a controller and transmitter of knowledge to that of a mentor, coordinator, and facilitator of the learning process. It is emphasized that such changes are essential for implementing an individual educational trajectory for each student, as well as for fostering learner autonomy, critical thinking, and the ability to manage one's own cognitive activity. The article highlights that the transformation of the teacher's role involves creating an open and supportive learning environment in which students can search for information, collaborate, and make informed decisions. The study underlines that educators should perform the functions of consultants and moderators, cultivating the ability to «learn throughout life,» which is a core requirement of modern schooling.

Key words: teacher's role at school, mentor, facilitator, individual educational trajectory, project-based method, learning project, innovative pedagogical technologies, moderation of the learning process, projects in the school curriculum.

References:

1. Hupan N., Pometun O. *Novi profesijni roli vchytelya yak chynnyk innovatsiynoho rozvytku demokratychnoy osvity. Formuvannya hromadyans'koyi kul'tury v noviy ukrayins'kiy shkoli: tradytsijni ta innovatsijni praktyky*: materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf. (m. Sumy, 6–7 cherv. 2019 r.). Sumy, 2019. S. 176–181. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/716654>
2. Vasylyeva V. *Novi profesijni roli i zavdannya suchasnoho vchytelya v konteksti kontseptsiyi Novoyi ukrayins'koyi shkoly* [Elektronnyy resurs]. URL: [https://vseosvita.ua/library/novi-profesijni-rol-i-zavdannya-suchasnoho vchytelya v konteksti kontseptsiyi Novoyi ukrayins'koyi shkoly](https://vseosvita.ua/library/novi-profesijni-rol-i-zavdanna-sucasnogo-vcitela-v-konteksti-koncepcii-novoi-ukrainskoi-skoli-87162.html) [Elektronnyy resurs]. URL: [https://vseosvita.ua/library/novi-profesijni-rol-i-zavdannya-suchasnoho vchytelya v konteksti kontseptsiyi Novoyi ukrayins'koyi shkoly](https://vseosvita.ua/library/novi-profesijni-rol-i-zavdannya-sucasnogo-vcitela-v-konteksti-koncepcii-novoi-ukrainskoi-skoli-87162.html)
3. Linchuk A. *Khto takyy vchytel'-kouch, vchytel'-t'yutor i vchytel'-fasylytator?* [Elektronnyy resurs]. URL: <https://anastasia-linchuk.com.ua/?p=898>
4. *Nova ukrayins'ka shkola. Kontseptual'ni zasady reformuvannya seredn'oyi shkoly*. Kyiv, 2017. 40 s. URL:

- <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
5. Pavlyuk I.V. Osobystist' suchasnoho vchytelya v noviy shkoli [Elektronnyy resurs]. URL: http://ru.osvita.ua/school/lessons_summary/administration/41904/
 6. Harmer J. How to Teach English. 2nd ed. Harlow: Pearson Education, 2010. 287 p. URL: https://www.academia.edu/34720971/How_to_Teach_English_2nd_Edition_Jeremy_Harmer.PDF?auto=download
 7. Denysyuk O.Ya., Tytarenko N.V., Tkachenko V.V., Dron' T.O. Uchytel' NUSh ta yoho rol' u realizatsiyi reformy shkil'noyi osvity. *Osvitnya analityka Ukrayiny*. 2024. No. 3 (29). S. 49–63.
 8. Yefimenko S. Novi profesiyni roli suchasnoho pedahoha [Elektronnyy resurs]. 2019. URL: <https://cusu.edu.ua/ua/konferenc-19-20/ix-mizhnarodna-naukovo-praktychna-onlain-internet-konferentsiia-problemy-ta-innovatsii-v-pryrodnycho-matematychnii-tekhnologichnii-i-profesii-nii-osviti/seksiia-2/10483-novi-profesiyni-rol-i-suchasnoho-pedahoha>
 9. Goffman E. The Presentation of Self in Everyday Life. Edinburgh: University of Edinburgh Social Sciences Research Centre, 1959. URL: https://monoskop.org/images/1/19/Goffman_Erving_The_Presentation_of_Self_in_Everyday_Life.pdf
 10. Husak V.M. Novi roli pedahoha u konteksti reform suchasnoyi ukrayins'koyi shkoly. *Pedahohika partnerstva yak osnova rozvytku sub"yektiv osvitynoyi diyal'nosti v umovakh NUSh*: materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf. (Zhytomyr, 15 trav. 2019 r.). Zhytomyr, 2019. URL: <https://conf.zippo.net.ua/?p=79>

Отримано: 24.10.2025

УДК 373.5.016:53:52

DOI: 10.32626/2307-4507.2025-31.26-30

Ріта ГРАНАТ

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

e-mail: puma-etfa@ukr.net; ORCID: 0009-0004-0766-0922

КОНЦЕПТУАЛЬНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ЗМІСТУ НАВЧАННЯ ФІЗИКИ ТА АСТРОНОМІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Анотація. У статті запропоновано методичні підходи до формування у майбутніх учителів фізики та астрономії здатності до моделювання змісту навчання фізики та астрономії як ключової фахової компетентності, що базується на аналізі освітніх цілей, очікуваних результатів та умов навчального середовища. Обґрунтовується важливість міжпредметної інтеграції, використання сучасних цифрових технологій та формування продуктивного мислення учнів. Наведено приклади платформ, методичних підходів і дослідницьких завдань, які сприяють реалізації компетентнісного та STEM-орієнтованого навчання. Концепція астрономічної освіти передбачає оволодіння астрономічними знаннями, засвоєння людиною астрономічної культури; формування цілісної особистості, її духовності, творчої індивідуальності, розвитку інтелектуального та емоційного потенціалу. У статті досліджено сутність професійних компетентностей сучасних викладачів астрономії, запропоновано модель професійної компетентності викладачів закладів вищої освіти та проаналізовано її структурні компоненти. Наголошено на необхідності посилення відповідальності держави за якість навчання фізики та астрономії. Зазначено, що у більшості випадків на якість професійної діяльності молодих учителів впливає не відсутність фундаментальних знань з фізики або астрономії, а слабка сформованість компонентів структури педагогічної діяльності, комплексів технологічних, методичних, психолого-педагогічних діагностичних та науково-дослідницьких умінь [5].

Ключові слова: компетентності, інтереси, мотивація, STEM-підхід, критичне мислення, міжпредметні зв'язки, симуляції, віртуальні лабораторії, онлайн платформи.

Моделювання змісту навчання фізики та астрономії – це здатність учителя створювати, адаптувати та вдосконалювати навчальні матеріали таким чином, щоб вони відповідали потребам учнів, сучасним науковим досягненням та методичним підходам. Це не просто переказ інформації з підручника, а творчий процес, який допомагає зробити складні фізичні поняття доступними, цікавими та зрозумілими. Учитель, у якого сформована ця компетентність, здатний перетворити теоретичний матеріал на динамічну та захопливу подорож у світ науки. Тому здатність до доцільного моделювання змісту навчання можна вважати ключовою фаховою компетентністю вчителя фізики та астрономії[2]. Це стосується сучасного підходу до побудови навчальних програм, який враховує не лише зміст предметів, але й мету освіти, очікувані результати та реальні умови, в яких відбувається навчання. А саме:

- аналіз мети навчання визначає, що саме має засвоїти учень з фізики та астрономії: які знання, навички, компетентності; чи є узгодження з державними стандартами освіти, потребами суспільства, науково-

технічним прогресом (наприклад: розвиток критичного мислення, вміння застосовувати закони фізики в реальному житті, розуміння структури Всесвіту);

- оцінка очікуваних результатів визначає формулювання конкретних результатів навчання: що учень має знати, вміти, розуміти після завершення курсу, це можуть бути як когнітивні результати (знання законів, формул), так і практичні (вміння проводити експерименти, аналізувати дані);

- урахування умов освітнього процесу обумовлює врахування матеріально-технічної бази школи, кваліфікації вчителів, наявності лабораторного обладнання, цифрових ресурсів, а також особливостей учнів: їх мотивації, рівня підготовки, інтересів.

- моделювання змісту навчання визначає на основі вищезгаданого створення оптимальної структури курсу: які теми включити, як їх подати, які методи навчання використати, це може бути інтеграція фізики з астрономією, використання проєктного навчання, STEM-підходу, цифрових симуляцій [1].